

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ВІСНИК

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Випуск 14

**ПРИСВЯЧЕНИЙ 70-РІЧЧЮ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА О. М. ЗАВАЛЬНЮКА**

Кам'янець-Подільський
2021

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 20172–9972 ПР від 05.07.2013 р.; наказ МОН України про реєстрацію № 1328 від 21.12.2015 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 15 від 28 грудня 2021 р.).

Вісник індексується наукометричною базою **Google Scholar**

Рецензенти:

- О. І. Гуржій** – доктор історичних наук, професор (м. Київ);
М. І. Кабачинський – доктор історичних наук, професор (м. Хмельницький);
А. А. Криськов – доктор історичних наук, професор (м. Тернопіль).

Редакційна колегія:

- А. Г. Філінюк**, академік НАНВОУ, доктор історичних наук, професор (відповідальний редактор);
С. А. Копилов, академік НАНВОУ, доктор історичних наук, професор (заступник відповідального редактора);
С. В. Олійник, кандидат історичних наук, доцент (заступник відповідального редактора);
В. В. Газін, доктор історичних наук, доцент (відповідальний секретар);
Л. В. Баженов, академік УАІН, доктор історичних наук, професор;
Б. Гедимінас, доктор історичних наук, професор (Литва);
В. М. Даниленко, член-кор. НАН України, доктор історичних наук, професор;
О. М. Завальнюк, академік НАНВОУ, доктор історичних наук, професор;
А. Б. Задорожнюк, кандидат історичних наук, доцент;
В. С. Лозовий, доктор історичних наук, професор;
П-Р. Магочій, доктор історичних наук, професор (Канада);
Г. М. Мендікулова, доктор історичних наук, професор (Казахстан);
В. В. Нечитайло, доктор історичних наук, професор;
В. С. Степанков, академік УАІН, доктор історичних наук, професор;
О. М. Федьков, доктор історичних наук, доцент.

Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки / [редкол.: А. Г. Філінюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. Вип. 14: Присвячений 70-річчю від дня народження професора О. М. Завальнюка. 272 с.

УДК 378.4(477.43)(082):94
ББК 63

Адреса редакційної колегії: кафедра історії України, історичний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32301.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

VISNYK
OF KAMIANETS-PODILSKYI
NATIONAL IVAN OHIENKO
UNIVERSITY

HISTORICAL SCIENCES

Issue 14

DEDICATED TO PROFESSOR O. M. ZAVALNYUK
70th ANNIVERSARY

Kamianets-Podilskyi
2021

Scientific-metric database **Google Scholar**

Reviewers:

- O. I. Hurzhiy** – doctor of historical sciences, professor (Kyiv);
M. I. Kabachyns'kyi – doctor of historical sciences, professor
(Khmelnitskyi);
A. A. Kryshchuk – doctor of historical sciences, professor (Ternopil).

Editorial college:

- A. G. Filiniuk** – Academician NASHEU, Doctor of historical sciences,
professor (*editor-in-chief*);
S. A. Kopilov – Academician NASHEU, Doctor of historical sciences,
professor (*deputy editor-in-chief*);
S. V. Oliinyk – Candidate of historical sciences, associate professor
(*deputy editor-in-chief*);
V. V. Gazin – Doctor of historical sciences, associate professor
(*assistant editor*);
L. V. Bazhenov – Academician UAHS, Doctor of historical sciences,
professor;
V. M. Danylenko – Corresponding member NAS of Ukraine,
Doctor of historical sciences, professor;
O. M. Fed'kov – Doctor of historical sciences, associate professor;
B. Gediminas – Doctor of historical sciences, professor (Lithuania);
V. S. Lozovuy – Doctor of historical sciences, professor;
P-R. Magochiy – Doctor of historical sciences, professor (Canada);
G. M. Mendikulova – Doctor of Historical Sciences, professor, (Kazakhstan);
V. V. Nechitailo – Doctor of historical sciences, professor;
V. S. Stepankov – Academician UAHS, Doctor of historical sciences,
professor;
O. M. Zaval'niuk – Academician NASHEU, Doctor of historical sciences,
professor;
A. B. Zadorozhniuk – Candidate of historical sciences, associate professor.

**Visnyk of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University.
Historical sciences** / [edit. col. A. G. Filiniuk (editor-in-chief)
and others]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohienko University, 2021. Issue 14: Dedicated to professor
O. M. Zavalnyuk 70th Anniversary. 272 p.

UDC 378.4(477.43)(082):94

Address of editorial college: the department of history of Ukraine,
historical faculty, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University,
st. Tatars'ka 14, Kamianets-Podilskyi, 32301.

© **Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohienko University, 2021**

- нич, С.С. Дембіцький, О.М. Майборода, С.В. Стоєцький, Н.В. Хамітов, Л.Д. Якубова, О.В. Ясь. Інститут історії України НАН України]. Київ: Ніка-Центр, 2020. С. 128-149.
76. Ярославин С. Визвольна боротьба на Західноукраїнських землях у 1918–1923 рр. Філадельфія: Накладом гуртка прихильників, 1956. 182 с.

I. Solodkovska

Activities of the ZUNR government and its foreign policy departments in emigration

The article attempts to analyze the essence and peculiarities of the foreign policy of the government of the West Ukrainian People's Republic in 1918-1923 in exile.

The diplomatic activity of the representatives of the ZUNR in difficult international conditions is analyzed and characterized in detail, promising directions and direct steps of the government and its diplomatic missions on the way to realizing the idea of independence and normative acts regulating the right of Ukrainians to state self-determination are highlighted. Particular attention is paid to the activities of the government of the Western Ukrainian People's Republic in the conditions of emigration in search of support and allies.

Key words: emigration, departments, ZUNR, Poland, foreign policy, international relations, Galicia, government.

Отримано: 10.11.2021

УДК 94:378.091.3:373.5.011.3-051]:378.4(477-25)НПУ
DOI 10.32629/2309-8074.2021-14.193-200

I. I. Шкурко
(м. Київ)

**ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ
І ПРАКТИКИ ІВАНА ОГІЄНКА**

У статті актуалізовано пріоритетні ідеї і практики українського просвітителя і подвижника Івана Огієнка. Показано реалізацію історико-педагогічних ідей видатного українського вченого, педагога, церковного діяча в процесі професійної підготовки майбутніх учителів історії. Доведено роль авторства Швайпольта Фіоля як періоджурналя українських книжок кириличним шрифтом.

Ключові слова: історія педагогіки України, кириличний шрифт, періоджурналі, рідна мова, Іван Огієнко.

Постановка проблеми: Навчальною програмою з дисципліни «Історія педагогіки» для студентів історико-філософського факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова передбачено аналіз систем освіти різних країн Європи і світу. Пріоритети програми-осмислення і узагальнення прогресивних тенденцій освіти, школи і педагогіки на українських землях від найдавніших часів до наших днів. У змісті кур-

су «Історія педагогіки» досить висока питома вага належить вивченню і осмисленню педагогічних ідей і досвіду понад 14 персоналій з України – учителів-практиків, науковців, літераторів, поетів і письменників, державних і громадських діячів, просвітників і політиків, теоретиків і практиків доби Української Народної Республіки і наступних етапів розвитку освіти в Україні.

Метою наукової статті є спроба проаналізувати дискусійні і маловідомі аспекти навчально-професійної програми «Історія педагогіки», які сприятимуть поглибленому вивченню творчої спадщини Івана Огієнка.

Виклад основного матеріалу. Серед українських просвітителів, видатних педагогів і науковців помітне місце в курсі «Історія педагогіки» відведене вивченню педагогічної спадщини переконаного українця, людини фантастичної працьовитості і енциклопедичних знань, фундатора українського шкільництва – Івана Івановича Огієнка, який восени 1940 р. був висвячений в ченця Іларіона, а з березня 1944 р. він – митрополит.

Варто констатувати і те, що в підручниках і в навчальних посібниках з історії освіти, школи і педагогіки України постать визначного теоретика і практика української педагогіки І. І. Огієнка до початку 90-х рр. ХХ ст. не тільки не вивчалась, а й взагалі замовчувалась. Зацікавлений читач жодного слова не прочитає про подвижницьку працю І. І. Огієнка, наприклад, в «Історії педагогіки» (за редакцією М. С. Гриценка), яка була допущена Міністерством освіти УРСР в якості навчального посібника для педагогічних інститутів. Сказане стосується також і інших підручників і посібників з історії педагогіки і школи радянської доби, в тому числі підручника «Історія педагогіки» за авторством М. Ф. Даденкова, виданого в 1947 р. у Києві – Харкові. Прикро, що майже три покоління майбутніх учителів України не вивчали епохальні праці Івана Огієнка, які ще й досі, на жаль, ґрунтовно не осмислені і всебічно не проаналізовані.

Ренесанс історико-педагогічного огієнкознавства в Україні припадає на другу половину 1990-х рр. і початок третього тисячоліття. Саме в ці роки активізується відродження національної освіти і педагогіки в незалежній українській державі, публікуються на сторінках періодичних видань статті про фальш більшовицької педагогіки, зокрема «Сталінська педагогіка» і «Брежнєвська педагогіка», висвітлюються матеріали про лжепедагогіку і сумнівні цінності не тільки комуністичної ідеології, а й взагалі радянської системи освіти й виховання.

У зазначений період зусиллями В. П. Ляхоцького [3], М. С. Тимошика [8], І. І. Тюрменко [9], С. О. Ярмуся [12] та інших дослідників в Україну повертаються творчі надбання І. І. Огієнка, активізується їх популяризація, активне впровадження педагогічних ідей вченого в навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл, гімназій, коледжів, закладів вищої педагогічної освіти

ти тощо. Зокрема, завдяки Н. П. Дічек ім'я І. І. Огієнка увійшло до видання «Українська педагогіка в персоналіях. У двох кн. Кн. друга. ХХ століття» [1, с. 401-409].

Автор даного дослідження, як безпосередній свідок епохи, також не був пасивним спостерігачем: здійснював наукове керівництво кандидатською дисертацією Л. Л. Ляхоцької «Виховний потенціал рідної мови у творчій спадщині І. Огієнка (2000 р.)» [2], рецензував кандидатську дисертацію А. А. Марушкевич, правнучки рідної сестри Митрополита Іларіона Одарки Іванівни Огієнко (тема дисертації «Просвітницька діяльність і педагогічні погляди Івана Огієнка(1995 р.)» [4], спонукав студентів історичного (тепер історико-філософського) факультету до активного пізнання педагогічних ідей І. І. Огієнка. Майбутні учителі історії і суспільствознавства, зокрема учасники наукового гуртка «Актуалізація проблем з історії школи і педагогіки України», з надзвичайною ретельністю, великою любов'ю і наполегливістю організовували науково – практичні конференції, семінари-практикуми, присвячені дню народження І. І. Огієнка – педагога, історика української церкви, мовознавця, міністра освіти, а згодом – міністра ісповідань, державного і громадського діяча. Проблематика студентських наукових досліджень і наукових розвідок багатогранна: «Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб»; «І. І. Огієнко – міністр освіти і мистецтв (січень – квітень 1919 р.)»; «Вчительсько-викладацька і наукова діяльність Івана Огієнка»; «Національний компонент у творчості І. Огієнка як фактор формування освічених і культурних українців-патріотів»; «Іван Іванович Огієнко як історик педагогіки» інші дослідження. Окремо скажемо, що майбутні учителі-історики матеріалізують історико-педагогічні ідеї І. Огієнка в реальних проектах, зокрема в загальноосвітніх школах в процесі проведення педагогічної практики, у виготовленні наочних посібників, виставок, стендів. Як приклад, виставковий стенд про життя і педагогічну спадщину Івана Огієнка, який уже тривалий час є важливою складовою інфраструктури історико-філософського факультету, а його зміст, без сумніву, відіграє важливу роль у навчанні і формуванні наукового світогляду бакалаврів і магістрів історії.

В лекційному курсі з дисципліни «Історія педагогіки», а також на семінарських і практичних заняттях денної і заочної форми навчання, увага студентів акцентується на тому, що Іван Огієнко як вчений і свідомий патріот, першочергово зосереджує свою творчість на дослідженні проблем української культури [6], української мови, що було і є цілком виправдане. Адже вчений-мовознавець із світовим ім'ям Іван Іванович Огієнко добре знав і розумів історію української мови, те що впродовж тривалого періоду вона не знаходила належного наукового висвітлення, постійно фальсифікувалась і досить часто була заборонена. Тільки Петро I видав п'ять указів – 1708, 1709, 1720, 1721, 1726 рр., якими кирилицю було замінено на азбуку, яка не відпо-

відає фонетико-морфологічній природі української мови. Левова частка різних заборон припадає на часи правління Катерини II. Саме за часів її царювання з'явилась ідея «національної єдності» українського та російського народів, перейменовувались поселення з українськими назвами на імена членів керівної імператорської родини, або грецькі назви: «с. Домаха – Маріуполь, с. Матвіївка – м. Павлоград, м. Нова Самара – м. Новомосковськ. До слова. Сучасна українська письменниця Оксана Забужко нарахувала 173 урядові постанови, які вийшли за неповних 200 років, починаючи із Переяславської Ради, що переслідували або забороняли українську мову [3]. Цілком природньо, що зазначене вище не могло не стимулювати І. Огієнка інтенсивно досліджувати питання розвитку української мови, культури в цілому [9].

Автор даного дослідження неодноразово виявляв у наукових розробках студентів історико-філософського факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова оригінальні ідеї із праць І. Огієнка, зокрема ті, що стосуються мовної проблематики. Серед тих, які сьогодні найбільше заслуговують на увагу такі: «Мова – то серце народу, гине мова – гине народ»; « Народ, який не створив собі соборної літературної мови, не може зватися свідомою нацією»; «Пильнуйте всіма силами, щоб перша мова вашої дитини була справді матірня, – своя рідна. Не забувайте, що дитина вважатиме тільки ту мову за рідну, якою говоритиме перші п'ять років свого життя». Отже, уважне прочитання філософсько-педагогічних ідей професора І. Огієнка про мову, як «головного двигуна української культури» свідчить про те, що вчення І. Огієнка і на тепер зберігає свою актуальність, у тому числі у південно-західному, південно-східному та південному регіонах України.

Від себе додамо, що збройний, затяжний конфлікт на Східних землях України, аж ніяк не слід вважати етнічним. Переконали, що ця трагедія, перш за все, є наслідком не сформованих у значної частини населення зазначеного регіону проукраїнських світоглядних і мовних орієнтирів, а також серйозних упущень і прорахунків у освіті і вихованні учнівської та студентської молоді, за які, на жаль, жоден освітянський чиновник не був притягнутий до будь-якої, навіть моральної відповідальності.

Повертаючись до розгляду педагогічних, філософських, соціально-історичних ідей Івана Огієнка і їх важливої ролі в історії педагогіки України, слід брати до уваги і те, що більшість із них досить виразно корелює із роздумами визнаних у світі педагогів минулих епох, зокрема видатного чеського педагога і просвітителя Я. А. Коменського. Саме він, як представник слов'янської педагогічної думки, вихований у дусі реформаторсько-демократичних традицій, розробив вікову періодизацію і систему шкіл за якою підлітки, починаючи з шести до дванадцяти років, повинні навчатись рідною мовою, починаючи з початкових шкіл. Причому, що наш погляд є особливо актуальним, початкові школи повинні

бути в кожному населеному пункті. В контексті сказаного, доцільно проінвентаризувати також рідномовні ідеї українського педагога з власною точкою зору – К. Д. Ушинського, який у своїй педагогічній статті «Рідне слово» писав, «Що мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живуці та майбутні покоління народу в одне велике, історично живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєвість народу, але є якраз саме це життя. Коли зникає народна мова, – народу нема більше! [11, с. 123].

Описані фрагменти про рідну мову в традиціях класиків української і світової педагогіки дають підстави автору статті висунути гіпотезу про те, що І. Огієнко в своїх роздумах про мову базувався на висновках педагогів – теоретиків і практиків минулого, зокрема Я. А. Коменського і К. Д. Ушинського. Тобто, І. Огієнка можна вважати класиком української історії педагогіки. Зазначене підтверджують аналітичні дослідження та ідеї І. Огієнка, зокрема, про витоки друкарства в Україні, активізацію наукових досліджень з історії українського друкарства. У цьому зв'язку доречно проаналізувати роздуми Івана Огієнка, викладені у листі до А. Кримського, який зберігається у відділі рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. «Друкарство, – зазначає Іван Іванович, – це така велика ділянка в нашій культурі, що праці хватить на ціле життя не одному поколінню. Дуже шкодую, що при Академії наук нема спеціальної кафедри палеотипії – я б зав'язався з цією кафедрою і працював би для неї як віл. Думаю, що кафедра мала б бути на історико-філологічному відділенні, – бо ж вона доставляє силу матеріалу для історика мови та історика літератури. Спеціальна кафедра української палеотипії розбудила б жвавий інтерес до наших стародруків і поставила б їх вивчення на правильний ґрунт» [7].

Фрагменти листа свідчать про те, що І. Огієнко ґрунтовно осмислював тему історії українського друкарства, перечитав сотні стародруків, видав більше десятка окремих досліджень з цієї теми. На семінарських заняттях з «Історії педагогіки» майбутні учителі історії і суспільствознавства уважно опрацьовують основні ідеї І. Огієнка сфокусовані у його нарисах-розвідках. Зокрема таких як: «Друкарська трійця – Фіоль, Скорина і Хведорович» (1924), «Як Москва знищила волю друку Києво-Печерської Лаври (1921), а також у фундаментальній книзі «Історія українського друкарства. Том 1. Історико-бібліографічний опис українського друкарства в XV – XVIII в. в.» [5], яка розкриває найголовніші періоди в історії українського друкарства: білорусько-українське друкарство, друкарство на галицькій землі, друкарство на Підкарпатській Україні, друкарство на Волині, друкарство на Київщині, друкарство Чернігівське, друкарство на Поділлі, друкарство на інших землях Східної Європи, друкарство у слов'янських народів, друкарство московське, друкарство інших національностей на етнографічних землях України. Перелік окремих частин зазначеної вище книги свідчить про титанічну

працю, яку добросовісно виконав Іван Іванович Огієнко і видавці Наукового товариства імені Шевченка у Львові.

Автор даної статті на лекціях і семінарських заняттях завжди намагається стимулювати студентів ґрунтовно вивчати джерельну базу про життєвий подвиг Івана Огієнка – ученого, педагога, перекладача і поета, сподвижника відродження української нації. Постійно акцентується увага на тому, що саме І. І. Огієнко, один із небагатьох дослідників його епохи переконливо довів, що друкарство в Україні з'явилося не зі Сходу, не з Москви, а навпаки із Заходу. Сьогодні досить складно навіть уявити наскільки треба бути впевненим у своїх переконаннях, мати виразну проукраїнську харизму, щоб у надзвичайно складний період 20-х рр. минулого століття сказати українству усього світу, що витoki українського друкарства беруть початок не в Москві, і що Іван Федоров якщо чітко йти за історією не є першодрукарем, що застосовував кириличний шрифт. Першодрукаря українських книжок відкрив українцям Іван Огієнко. У вступі до книги «Історія українського друкарства» І. Огієнко називає першодрукарем українських книжок німця Швайпольта Фіоля, рід якого емігрував до Польщі. Батько Швайпольта жив у Любліні, потім переїхав до Кракова. Наголосимо, що Огієнко виконав без перебільшення титанічну роботу, щоб відкрити світові першодрукаря українських книжок. Посудіть самі. У вступі до названої вище книги «Історія українського друкарства» усього 65 рядків присвячено Фіолю Швайпольту. Проте джерельна база, яку опрацював І. Огієнко для характеристик Фіоля складає 32 позиції! До слова. Студентська молодь Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова – майбутні учителі різних спеціальностей також з особливим пієтетом і повагою ставляться до особистості автора найперших книжок, надрукованих кирилицею.

Посилаючись на фундаментальні дослідження з названої теми і першочергово на працю І. Огієнка «Історія українського друкарства», а також інші документи скажемо, що середньовічний німець-друкар був цікавим для вченого, перш за все тим, що він вперше використав недавно винайдений друкарський верстат для кириличного друку. Звертаємо увагу читача – не латинського, а кириличного друку. Показово, що у цій частині лекції з дисципліни «Історія педагогіки» студенти спеціальностей «історія і середня освіта», а також «історія та основи суспільно-філософської освіти» нерідко звертаються до автора даної статті з проською пояснити «Чим викликаний інтерес Фіоля до української теми і українців?». Вичерпну відповідь з приводу цього і інших подібних запитань також знаходимо у роздумах вченого. «В той час у Кракові жило багато українців, тут була для них окрема православна церква. От десь з цими краківськими українцями й зійшовся Фіоль, і навчився від них мови (а знав її ще з Любліна)... І певне, ще десь 1489 р., а може й раніше, Фіоль став до друкарської праці, до друку найперших українських книжок» [5, с. 41]. Першими книжками, які були

видані в друкарні Швайпольта Фіоля в 1491 р. (першодруки) кириличним шрифтом – це були східнослов'янські церковні богослужбові книги «Октоїх», «Часословець», «Осмогласник», «Тріюдь пісна», «Тріюдь цвітна» (дві останні без зазначення місця та часу друку). І. Огієнко називає ще одну книжку «Псалтир», але в автора статті, достовірні відомості про долю цього раритету, на жаль, відсутні.

Для історії педагогіки України надзвичайно престижно і те, що названі першодруки, надруковані кирилицею, є найперші серед слов'янського світу. Українці пишаються також і тим, що ми перші у слов'янському світі видрукували повну Острозьку Біблію (1580–1581). Водночас, не слід забувати, що славетна Біблія в Острозі була видрукувана церковно-слов'янською мовою на 100 років пізніше від названих вище Краківських видань.

Доречно зазначити також, що Іван Огієнко у своїх працях ґрунтовно дослідив теми, які посутньо збагачують історію педагогіки України. Більшість із них він розкрив, будучи приватдоцентом Київського університету, в лекціях для студентів Українського народного університету. Зокрема акцентував увагу на ролі братських шкіл, які повсюдно створювались в Україні – Львівська (1586), Дубнівська (1604), Замостівська (1606), Київська (1615), Луцька (1624), Кам'янець-Подільська, Кременецька та ін. XVII ст. І. Огієнко називав «золотим віком нашого письменства», нашої культури, а Київ – центром української науки, її Афінами, нашим Парижем, «розумною головою». Студенти історико-філософського факультету НПУ імені М. П. Драгоманова досить часто на семінарських заняттях транслюють ідеї І. Огієнка про Алепського, який у 1663 р. мандрував Україною, Кирила Транквіліона Ставровецького, Іоанікія Галятовського, Інокентія Гізеля, філософа Григорія Сковороду, Памфіла Юркевича інших визначних діячів освіти, науки і культури України.

Отже, викладене свідчить про те, що ідеї Івана Огієнка про освіту, школу і педагогіку України, його практика і сьогодні не втратили своєї актуальності. Ретельно зібраний вченим величезний масив матеріалів про появу друкованих кириличним шрифтом книжок для українців поза етнічними українськими землями, про перших друкарів, роздуми про початки постійного книгодрукування в Україні – неоціненний скарб для теперішніх і прийдешніх поколінь освітян України, важливий фактор формування у майбутніх учителів світоглядних орієнтирів, нового історико – педагогічного мислення.

Список використаних джерел і літератури:

1. Дічек Н. П. Огієнко Іван Іванович (1882–1972) // *Українська педагогіка в персоналіях: у двох кн.* Київ: Либідь, 2005. Кн. друга. ХХ століття. С. 401–409.
2. Ляхоцька Л.Л. Виховний потенціал рідної мови у творчій спадщині І. Огієнка: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 2000. 236 с.

3. Ляхоцький В. Просвітитель: Видавничо-редакційна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2000. 528 с.
4. Марушкевич А.А. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди Івана Огієнка: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1995.
5. Огієнко І.І. Історія українського друкарства / [упоряд.; авт, іст.-біогр. нарисів та приміт. М.С. Тимошик]. Київ: Либідь, 1994. 448 с.
6. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ: Абрис, 1991. 272 с.
7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Відділ рукописів. Ф. 81. Од. зб. 23927.
8. Тимошик М. Голгофа Івана Огієнка: українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності: монографія / [передм. М.Г. Жулинського]. Київ: Заповіт, 1997. 231 с.
9. Тюрменко І. Державницька діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Київ, 1998. 280 с.
10. Українська мова – модна і сучасна (2 варіант). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/sochm/printout.php?id=752>
11. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1: Теоретичні проблеми педагогіки. 488 с.
12. Ярмусь С.О. Феномен Івана Огієнка (Митрополита Іларіона) / [передм. М.С. Тимошика]. Київ – Вінніпег, 1998. 26 с.

I. Szkurko

The history of Ukrainian pedagogy in the context of the ideas and practice of Ivan Ohienko

The article updates the priority ideas and practices of the Ukrainian educator and ascetic Ivan Ohienko. The implementation of the historical and pedagogical ideas of an outstanding Ukrainian scientist, teacher, church figure in the process of professional training of future history teachers is shown. The role of the authorship of Schweipolt Fiol as the first printer of Ukrainian books in the Cyrillic script is proven.

Key words: *history of Ukrainian pedagogy, Cyrillic script, first printers, native language, Ivan Ohienko.*

Отримано: 1.12.2021